

Інноваційні напрями розвитку сучасних методик освітнього процесу

ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Гапон Леся

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
yuzephik@gmail.com*

Потреба суспільства в підготовці спеціалістів, здатних діяти в умовах змін, знаходити конструктивні рішення у непередбачуваних ситуаціях, навчатись і здобувати нові навички впродовж усього життя, ефективно працювати на користь суспільства зумовила педагогів шукати нові підходи до формування особистості випускника. Одним із актуальних упродовж двох десятиліть залишається діяльнісний підхід.

Уперше комунікативно-діяльнісний підхід виокремили у Державному стандарті базової та повної загальної освіти 2004 року. 2011 року в Держстандарті конкретизовано діяльнісний підхід як той, що передбачає спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію [4].

Стратегічним майданчиком глибинних змін в освітній системі України стала анонсована 2016 року і масово розпочата 2018 року реформа «Нова українська школа» (далі – НУШ). НУШ орієнтована на формування ключових компетентностей та наскрізних умінь, визначених Державними стандартами початкової освіти (2018) і базової середньої освіти (2020) [5; 7].

Як зазначає О. Горошкіна, «процес формування ключових компетентностей учнів може бути скоординованим у чотирьох вимірах – особистісному, соціальному, діяльнісному, когнітивному», де «діяльнісний вимір передбачає застосування здобутих учнями знань у різних навчальних і життєвих ситуаціях, що потребують нетрадиційного розв'язання, водночас сприяють оволодінню

конкретним практичним досвідом, мають особисту й соціальну значущість» [3].

Основа діяльнісного підходу в НУШ – це створення середовища, у якому учні набувають наскрізних метапредметних умінь, вчатьс я здобувати знання й оперувати ними.

Організація навчання української мови на основі діяльнісного підходу відбувається з урахуванням як загальнодидактичних принципів – *наочності, доступності, системності*, так і специфічних – *навичкоцентризму, активізації учня/учениці, інноваційності*.

Домінантним є *принцип навичкоцентризму*, тобто концентрації зусиль на формуванні умінь вчитися, опануванні ними системи дій для здобуття знань.

Сучасний школяр/школярка мають знати де знайти потрібну інформацію, як перевірити її на достовірність і правильно використати; за потреби – уміти звернутися по допомогу чи запропонувати свої послуги, переконати в перевагах співробітництва, організувати роботу в групі тощо.

Про реалізацію діяльнісного аспекту навчання мови йдеться в модельних навчальних програмах «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (далі – МНП), зокрема в МНП Голуб Н. Б., Горошкіної О. М. на знання відомостей про інформацію, текст, комунікацію й мовленнєві жанри, формування відповідних умінь і досягнення метапредметних результатів орієнтує метапредметний блок [2].

Діяльнісний підхід передбачає, що дитина не отримує знання у готовому вигляді, а добуває їх самостійно. Це зумовлює підпорядкування дій учителя організації діяльності учнів. Важливим є групове, кооперативне навчання, проєктна діяльність, через які реалізовується *принцип активізації учня/учениці*.

Актуальною є організаційна система «Daily 5», апробована в 1–4 класах. Це структура, яку використовують, щоб систематично навчати дітей усвідомленому самостійному читанню та письму. «Daily 5» відбувається щоденно і передбачає такі види робіт: читання для себе; письмо для себе; читання для когось; роботу зі словами; слухання. І поки учні/учениці працюють самостійно та в малих групах, учитель/вчителька має змогу працювати з ними індивідуально або координувати групову роботу [9].

Доцільно також застосувати *принцип інноваційності*. На відміну від традиційної побудови уроку (перевірка домашнього завдання – пояснення нової теми – закріплення знань), структура навчального

заняття в НУШ має передбачати такі етапи: створення проблемної ситуації – пошук рішення учнями – рефлексія.

Завдання, які пропонують учням/ученицям, мають містити діяльнісний компонент, відтворювати ситуації з життя, базуватися на актуальному для учнів матеріалі, вчити аналізувати, домовлятися з іншими, переконувати ухвалювати рішення. Зразки завдань із діяльнісним вектором знаходимо в сучасних підручниках з української мови для 5–6 класів НУШ. Наприклад, дітям пропонують поміркувати, які проблеми можуть виникнути у зв'язку з появою домашньої тваринки і як цьому можна запобігти [8, с. 115]; обговорити, які репліки діалогу не спровокують конфлікт [1, с. 179] тощо.

Отже, організація навчання української мови з урахуванням принципів наочності, доступності, системності, навичкоцентризму, активізації учня/учениці, інноваційності забезпечать створення середовища, у якому діти набуватимуть наскрізних умінь і компетентностей на основі діяльнісного підходу.

Список джерел

1. Гапон Л., Грабовська О., Петришина О., Підручняк О. Українська мова : підруч. для 5 кл. закл. загал. серед. освіти. Тернопіль : Підручники і посібники, 2022. 320 с.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1bHnSsfHZGC9cG6hRIGFB5k0eA8lvczm/view>.

2. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти.

URL: https://drive.google.com/file/d/1ngp-IBnUmeHFzZnQxjTU14_c9BRE0/view.

3. Горошкіна О. Педагогічні засади формування ключових компетентностей учнів в освітньому процесі.

URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/rmoplka/paper/viewFile/272/265>

4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>.

5. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898. URL: <https://cutt.ly/UGS9H2J>.

6. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у

редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688).

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

7. Нова українська школа.

URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

8. Онатій А. Ткачук Т. Українська мова : підруч. для 6 кл. закл. загал. серед. освіти. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2023. 288 с.

URL: <https://pidruchnyk.com.ua/2593-ukrmoва-6-klas-onatii.html>

9. Сидоренко В. В. Філософсько-освітні засади Нової української школи. *Професійний розвиток педагога Нової української школи в умовах формальної і неформальної освіти* : збірник спецкурсів: авторський колектив / загальна ред. проф. Т. М. Сорочан; наукова ред., упорядкування В. В. Сидоренко, Я. Л. Швень. Київ: Агроосвіта, 2018. С. 12–55.